

ΠΕΡΙ ΛΙΒΥΗΣ ο ΛΟΓΟΣ

Γιώργος Πουκαμισάς¹

Ο γράφων αγνοεί τα της Λιβύης, πέραν του γεγονότος ότι τυγχάνει συγγραφέας της μονογραφίας «ΚΥΡΗΝΗ - Ο ελληνικός αποικισμός στην Βόρειο Αφρική, 631-31 π.Χ.», (α΄ έκδοση, 1994), χάρις στην οποία εξελέγη εταίρος της Αρχαιολογικής Εταιρείας Αθηνών (1996).

Βάσει της γενικής εμπειρίας και γνώσεως, επιχειρεί μερικές διαπιστώσεις.

Η Λιβύη, και μάλιστα η ελληνικών παραδόσεων και αρχαιολογικού πλούτου Κυρηναϊκή, είναι γεωγραφικώς το εγγύτερο στην Ελλάδα τμήμα του «καθ' ημάς Νότου». Είναι αυτονόητο ότι η γεωγραφική αυτή γειτνίαση, νοτίως του μεταξύ Κρήτης και της ημικυκλικής χερσονήσου Λιβυκού Πελάγους, επιβάλλει ανεξαρτήτως καιρού, όχι μόνο στενή παρακολούθηση αλλά και παρουσία μας.

Η εκπροσώπηση των ελληνικών (και κυπριακών) οικονομικών συμφερόντων, ήταν παλαιότερα ισχυρή, μέσω του έργου μεγάλων ή εξειδικευμένων κατασκευαστικών εταιρειών, κυρίως επί των ημερών της Λιβυκής Τζαμαχιρίγια του Μουαμμάρ Καντάφι. Η ανατροπή του τελευταίου, αποτελεί μνημείο πολιτικής μυωπίας της Δύσεως. Στερηθήκαμε ένα χρήσιμο δεσπότη, και εισπράξαμε ενίσχυση ισλαμιστών, κυρίως στην Κυρηναϊκή, εντοπίων και Αιγυπτίων, η χώρα διαλύθηκε ως οργανωμένο κρατικό σύνολο και έγινε ασφαλής όδευση μεταναστευτικών ροών προς Μάλτα, Ιταλία, Ελλάδα και μέσω αυτών στην Ευρώπη όλη. Εσωτερικά, ακολούθησαν εμφύλιοι πόλεμοι, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα του Λίβου πολίτη από 14.000 δολάρια ΗΠΑ επί των ημερών του Καντάφι, έπεσε στο μισό. Επί πλέον, τα κεφάλαια του αναπτυξιακού ταμείου που είχε συστήσει ο Καντάφι, συνολικού ύψους 260 δις δολάρια παραμένουν από το 2011 δεσμευμένα, μέχρι να διεξαχθούν έγκυρες εκλογές, γεγονός μέλλον και αβέβαιο.

Η Ελλάδα, όπως επίσης η Ιταλία και η Τουρκία, αναγκαστικώς συνοδοιπόρησαν στο μέγα λάθος του 2011.

Η Ελλάδα δεν μπόρεσε να επανέλθει γεωοικονομικά στην Λιβύη στην μετά Καντάφι εποχή, παρά τον ιδιαίτερο ρόλο της στις ανθρωπιστικές εκκενώσεις του 2011 και την νοσηλεία και αποκατάσταση αναλώμασι του ελληνικού Δημοσίου πλήθους τραυματιών των ενδολιβυκών συγκρούσεων της εποχής εκείνης. Η πρεσβεία στην Τρίπολη και το Γενικό Προξενείο στην Βεγγάζη ανοιγόκλειναν ή υπολειτουρούσαν λόγω και του μετακανταφικού χάους, κατ' ακολουθίαν δε η εστίαση στα λιβυκά πράγματα από το ΥΠΕΞ και τις συναρμόδιες υπηρεσίες του κράτους, ως μή ώφειλε ατόνησε. Φωτεινή εξαίρεση αποτέλεσε η ψήφιση του νόμου 4011/2011, κατόπιν

¹ Πρόεδρος ε.τ., Δρ Πανεπιστημίου Αιγαίου, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Γεωγραφικών Μελετών Ο ΣΤΡΑΒΩΝ.

συνεννόησης του αρμοδίου τότε υπουργού Γιάννη Μανιάτη με τον μακαρίτη Πρόεδρο Κάρλο Παπούλια.

Αντιθέτως, οι γείτονες Ιταλοί και Τούρκοι, δεν υπέστειλαν το περισκόπιο προς τις δύο εκατέρωθεν της Μεγάλης Σύρτεως λιβυκές συνιστώσες.

Και φτάνουμε στο *annus miserabilis* 2019, όταν τα πολλά μηνύματα που υπήρχαν για τα επερχόμενα, βαναύσως υποτιμήθηκαν (βλέπε άρθρο υπό Αλεξάνδρου Τάρκα, ΕΣΤΙΑ, 06.07.25), ώστε καταλήξαμε στην υπογραφή των δύο γνωστών τουρκο-λιβυκών μνημονίων της 27ης Νοεμβρίου 2019, εκ των οποίων το από πλευράς Δδικαίου παράνομο και άκυρο περί κατανομής θαλασσίων ζωνών από την ν.δ. Τουρκία μέχρι την Λιβύη (ειδικώτερα τις περί τις πόλεις Ντέρνα και Τομπρούκ ακτές της Κυρηναικής).

Η Ελλάς αντέδρασε σε διάφορα μέτωπα. Κατά βάσιν τακτοποίησε το ζήτημα των θαλασσίων ζωνών με την Ιταλία, υπέγραψε την συμφωνία, έστω ημιτελή, κατανομής θαλασσίων ζωνών με την Αίγυπτο (Κάιρο, 06 Αυγούστου 2020) και , ορθώς, προσέγγισε τον ισχυρό άνδρα της ανατολικής Λιβύης, επικεφαλής του LNA (Libyan National Army) στρατηγό Χαλίφα Χάφταρ και το εδρεύον τότε στο Τομπρούκ (αρχαίος Αντίπυργος) λιβυκό κοινοβούλιο υπό τον Ακίλα Σάλεχ, που ανήκει σε διαφορετική γκαμπίλα (φυλή) από εκείνη του Χάφταρ.

Υποσχεθήκαμε πράγματα στους δύο ισχυρούς παράγοντες οι οποίοι δεν τελούσαν ούτε τελούν υπό την επιρροή των κυβερνήσεων της Τριπόλεως, διαδοχικά Αλ Σάραζ και Ντμπέιμπα. Μόνοι συνδεδειγμένοι κρίκοι των δύο κομματιών της χώρας έμειναν η Κεντρική Τράπεζα και η Εθνική Εταιρεία Πετρελαίων (N.O. Corporation). Πλέον, νέος συνδεδειγμένος κρίκος προκύπτει η , υπό τουρκική επίνευση, εναντίωση στην Ελλάδα.

Η πολιτική που ασκήθηκε μέχρι τον Ιούνιο 2023, παρά την αβελτηρία που αναφέρθηκε ανωτέρω, ήταν, γενικώς, και μέχρι ενός βαθμού, ορθή: συνομιλούσαμε με τον Χάφταρ και το εθνικό Κοινοβούλιο, όχι πριμοδοτώντας χωριστικές τάσεις, αλλά έχοντας υπόψη, ότι διαχρονικά η ελληνική σφαίρα ενδιαφέροντος εντοπίζεται κυρίως από τον μυχό της Σύρτεως (βωμοί των Φιλαίνων, σήμερα Ρας Λανούφ) μέχρι τον Μεγάλο Καταβαθμό, στο αιγυπτο-λιβυκό σύνορο, σήμερα. Δεν ανταποκριθήκαμε τότε στις υποσχέσεις που είχαμε αναλάβει έναντι αυτών, λχ. εκπαίδευση στελεχών της LNA στις παραγωγικές σχολές των ελληνικών Ε.Δ. Ούτε οργανώσαμε επιστροφή των ελληνικών εταιρειών στην Κυρηναική. Αλλά και η επίσκεψη του ΠΘ στην Τρίπολη το 2021, έμεινε κενή περιεχομένου και αντικρύσματος, όχι κατ' ανάγκη με ευθύνη των Αθηνών.

Τα πράγματα άλλαξαν άρδην επί τα χείρω από τον Ιούνιο 2023. Από το ένα άκρο πήγαμε στο άλλο: παύση επαφών με την Βεγγάζη, έμφαση στην διεθνή αναγνωρισμένη κυβέρνηση της «Εθνικής Ενότητας» στην Τρίπολη, θεωρητικώς. Πρακτικώς, απουσία και από τους δύο λιβυκούς πόλους. Η θεομηνία Ντάνιελ και η συμφορά που προκάλεσε στην Ντέρνα, το δυστύχημα που βρήκε την ελληνική αποστολή καθ' οδόν προς την πληγείσα πόλη, αλλά και η ευφυής, άμεση, σημαντική

ποσοτικά βοήθεια στους πλημμυροπαθείς εκ Τουρκίας διέβρωσε τη θέση μας ακόμη περισσότερο.

Τα σφάλματα δεν εξαντλούνται εκεί: αντί να έχουμε τις δικές μας ενεργές επαφές και ακριβή κατόπτευση, αφεθήκαμε για πληροφορίες στον στρατηγικό εταίρο Αίγυπτο, τον οποίο όμως παραδοσιακά οι Λίβυοι αντιμετωπίζουν κυρίως λόγω του πληθυσμιακού πλεονάσματος, με υποδότη επιφύλαξη. Επιπλέον, δεν παρακολούθησαμε στενά τα επακόλουθα της μονομερούς οριοθέτησής από την Αίγυπτο, των παρακειμένων/ ομόρων (contiguous) θαλασσιών ζωνών με την Λιβύη, που περίπου συνέπεσε (φθινόπωρο 2022) με την υπογραφή νέου τουρκο-λιβυκού μνημονίου το οποίο εξασφαλίζει στην τουρκική κρατική εταιρεία υδρογονανθράκων ΤΡΑΟ προνομιακή πρόσβαση στα βυθοτεμάχια της λιβυκής ΑΟΖ.

Υπάρχει και ο «ελέφαντας στο δωμάτιο»: ο ρωσικός παράγων. Στην Κυρηναική, ενισχύεται ο ρωσικός και ο τουρκικός παράγων και εξασθενίζει η επιρροή της Αιγύπτου, σε βαθμό που ο Χάφταρ αγνοεί έκκληση του Καίρου να πάψει ως προς το Σουδάν να στηρίζει τους στασιαστές των λεγομένων Rapid Support Forces έναντι της νόμιμης κυβερνήσεως του Χαρτούμ. Είναι παιδικό σφάλμα, η αποστασιοποίηση από τον Χάφταρ, ανομολογήτως λόγω της συμπράξεως της Ρωσίας μαζί του, όπως εν γένει είναι ανωφελής η διακοπή κάθε επικοινωνίας με την Μόσχα.

Εκεί είμαστε σήμερα.

Τί πράττουμε;

Διαθέτουμε ακόμη μοχλούς:

- η παράμετρος της ΕΕ και η δυνατότητα μέσω των Βρυξελλών ασκήσεως πιέσεων και ένεκα της λαθρομεταναστευτικής πλημμυρίδας είναι σοβαρή.. Το δεσμευμένο κεφάλαιο των 260 δις δολαρίων, αποτελεί ένα πανίσχυρο διαπραγματευτικό μοχλό. Δεν πρέπει συναφώς να υποτιμάται η αξία της πρόνοιας στα Συμπεράσματα του πρόσφατου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατά την οποία το τουρκο-λιβυκό μνημόνιο του 2019 περί θαλασσιών ζωνών είναι άκυρο και δεν παράγει οιοδήποτε νόμιμο αποτέλεσμα. Ήταν μία παρηγορία εν μέσω πολιτικών αστοχιών και κρίσιμων αποτυχιών.

- Να εξετάσουμε την ικανοποίηση των αιτημάτων του Χάφταρ, ή ορισμένων εξ αυτών.

- Να εγκύψουμε στο ζήτημα επαναλήψεως αεροπορικών συνδέσεων Αθήνα Τρίπολη και Αθήνα Βεγγάζη.

- Να διαβουλευόμαστε με την Αίγυπτο σε βάθος περί των πραγμάτων στην Λιβύη, δυτική και ανατολική, σε επίπεδο πληροφοριών και διπλωματίας.

- Να «ξεσκονίσουμε» παλαιές προτάσεις συνεργασίας στο επίπεδο του

πολιτισμού. Ο Δρ Μοχάμεντ Εντουεμπ, έφορος αρχαιοτήτων Κυρηναϊκής, είναι άριστος ελληνομαθής, απόφοιτος ελλαδικών ΑΕΙ.

- Πέραν των τρεχόντων, να επιδιώξουμε επικοινωνία με τον Σαίφ αλ Ισλάμι Καντάφι, τον μόνο που θα μπορούσε ενδεχομένως να επανενώσει τις λιβυκές συνιστώσες και άρρητη αιτία για τις επανειλημμένες αναβολές διεξαγωγής των εκλογών, από τον Δεκέμβριο 2021.

Τίποτε από αυτά δεν είναι αρκετό, εφόσον η Ελλάδα δεν διαφεντεύει τα ζωτικά συμφέροντά της:

α) επεκτείνοντας περιμετρικά της Κρήτης και στην Γαύδο την αιγιαλίτιδα ζώνη στα 12 ν.μ.

β) καλώντας την Λιβύη σε διαβουλεύσεις για οριοθέτηση των μεταξύ μας θαλασσίων ζωνών (βραχυπροθέσμως ουτοπικό) και στη συνέχεια συμπεφωνημένη προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

γ) προωθώντας χωρίς άλλη καθυστέρηση την εκμετάλλευση των υποθαλασσίων φυσικών πόρων νοτίως και νοτιοδυτικώς της Κρήτης.

δ) επιδεικτικά επιβιβάζοντας παρανόμους μετανάστες από την ανατολική Λιβύη σε πλωτά μέσα και αποβιβάζοντάς τους στην λιβυκή ακτή. Οι υπηρεσίες μας οφείλουν να επεξεργάζονται σενάρια.

Η κακή εικόνα ως προς την Λιβύη, μπορεί να αναστραφεί με ένα μείγμα προτάσεων συνεργασίας και αυστηρής πλην όχι άκαμπτης γραμμής στο ζήτημα των θαλασσίων ζωνών. Απαιτείται καθαρότητα πολιτικής, σθένος και φαντασία.

18 Ιουλίου 2025, Αττική.